

Hyvät kuulijat,

On suuri kunnia tulla kutsutuksi puhumaan Paasikivi-Seuran tilaisuuteen. Olen myös tyytyväinen siitä, että puhetta valmistellessani tulin vihdoin lukeneeksi J.K. Paasikiven muistelmakirjan Toimintani Moskovassa ja Suomessa 1939–41. Oli mielenkiintoista lukea, nyt kun talvisodan alkamisesta tulee kuluneeksi 70 vuotta, kuinka Paasikivi analysoi ja mielenkiintoisesti käy läpi vaikeita ratkaisuja keskellä suurta murrosta.

Erityisesti minua kosketti Paasikiven Väinö Tannerille kirjoittaman kirjeen sanat 5.8.1939: ” Sinä ja minä olemme kasvaneet kiinni kapitalismin ja sosialismin liberaalisiin ideoihin, joiden vallitessa luultiin *järjen* ratkaisevan. Ja sen tähden on niin vaikea käsittää nykyistä maailmanmenoa. Ainoa, mistä olen selvillä, on että asiat ovat menneet toisin kuin on luultu.”

--

Aluksi lyhyesti Vihreiden sijoittumisesta suhteessa suomalaisen ulkopoliittikan traditioon.

Ulospäin suuntautumisen ja impivaaralaisuuden akselilla Vihreät ovat olleet aktiivisen ulkopoliittikan tukijoita.

Olemme usuttaneet Suomea toimimaan maailmalla. Suomen tulee olla aktiivinen konfliktien sovittelussa, köyhyyden vähentämisessä, ympäristöongelmien ratkaisussa, ihmisoikeuksien puolustamisessa ja globaalin hallinnon kehittämisessä. Hyväksymme valtioiden sisäisiin asioihin puuttumisen, kun kyse on esimerkiksi ihmisoikeuksista. Olemme kannattaneet Suomen osallistumista myös perinteistä rauhanturvaamista sotilaallisesti vaativampiin kriisinhallintaoperaatioihin.

Vihreät ovat johdonmukaisesti asettaneet pehmeän vallan kovien, ”haukkamaisten” keinojen edelle. Olemme korostaneet siviilikriisinhallintaa, konfliktien ehkäisyä ja monenvälistä yhteistyötä. Pidän hyvänä, että puhe rauhaan pakottamisesta ja interventioista on vähentynyt. Afganistan ja Irak ovat kumpikin omalla tavallaan, erilaisista lähtökohdista osoittaneet voimankäytön rajat.

EU-jäsenyys on tuonut Suomelle aivan uudet mahdollisuudet kansainväliseen aktiivisuuteen. Vihreiden kannattajille eurooppalainen toimintaympäristö on luonteva, siitä kertoo Vihreiden muita vaaleja suurempi kannatusosuus eurovaaleissa. Europarlamentissa toimitaan ensisijaisesti poliittisissa ryhmissä, ei maittain. Näen Vihreät eurooppalaisena poliittisena voimana, joka tekee asiakysymyksissä yhteistyötä niin sosialistien, liberaalien kuin konservatiivien suuntaan.

J.K. Paasikivi korosti ulkopoliittikan ensisijaisuutta sisäpolitiikkaan nähden. EU-jäsenyyden myötä kansainvälisyys on arkipäiväistynyt. Teemme päivittäistä kansainvälistä yhteistyötä asiakysymyksissä:

- Koulutuspolitiikka: Suomalaisissa yliopistoissa on suuri määrä kiinalaisia opiskelijoita. Silti korkeakoulujemme kansainvälistyminen on vielä kesken.
- Maahanmuutto: Suomalaiset rekrytointiyrietykset välittävät filippiiniläisiä hoitajia töihin Suomeen.
- Nettipokeri aiheuttaa harmaita hiuksia kansallisen uhkapelimonopolin säätelylle.
- Ilmasto: Leipomoyhtiö Primula investoi energiatehokkaaseen tehtaaseen Suomessa ja tuulivoimaan Turkissa, ottaakseen kärkiaseman edistyksellisessä ilmastopolitiikassa.

Tuntuu juhlavalta kutsua kaikkea tätä arkipäiväistä toimintaa ulkopoliittikaksi. Kyse on hyvin erilaisesta kansainvälisyydestä kuin se, että kansallisvaltiot neuvottelevat keskenään ja, että Suomen pankista pitää hakea lupa pääoman ulkomaille siirtämiseen. Kansainvälisyys on elimellinen osa sisäpolitiikkaa. Vaikuttava kansainvälinen toiminta edellyttää sisäpolitiikan tajua.

Suomalainen ulkopoliittikan traditio on korostanut ulkopoliittikan jatkuvuutta ja yksituumaisuutta. Oli aika, jolloin ulkopoliittikka oli vihkiytyneiden yksinoikeus, jota ei ole ollut syytä hämmentää irtiotoilla.

Jatkuvuudella on arvo ulkopoliitikassa, mutta emme silti tarvitse monoliittista yksituumaisuutta. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan on kuuluttava normaalin poliittisen keskustelun ja kiistelyn piiriin.

Traditio on korostanut myös tosiasiajn tunnustamista. Pienen maan ulkopoliitiikan on oltava realistista. Toisaalta Max Weberiä mukaillen: on välttämätöntä tavoitella mahdotonta, jos haluaa saavuttaa ylipäättänsä sen, mikä on mahdollista.

Kansainvälinen oikeus tuntuu edelleen Paasikiven sanoin keskittyvän usein ”lähinnä etikettikysymyksiin”, juuri siksi meidän on tehtävä kaikkemme sellaisen kansainvälisen järjestelmän rakentamiseen, joka pystyy ylittämään yksittäisten valtioiden omanedun tavoittelun. Tätä tarvitaan niin ympäristön, talouden kuin rauhan saralla.

Vihreistä poliitikoista Pekka Haavisto on kaikkein paasikiveläisin. Hänestä tekee paasikiveläisen se tosiasioiden tunnustaminen, että on myös sellaisia osapuolia, joista emme pidä, jotka ovat epämiellyttäviä, mutta jotka silti ovat osapuolia. Rauhanneuvottelijan tehtävissään Pekka Haavisto neuvottelee aina kaikkien siihen valmiiden osapuolten kanssa. Paasikivi ei vuonna 1939 Moskovassa todennut, että itäinen naapuri on pahan valtakunta, jonka kanssa ei neuvotella. Hän ymmärsi, ettei todella olemassa olevien osapuolten kanssa voi jättää neuvottelematta ideologisin perustein.

Kahden sodan ja kipeiden rauhanehtojen jälkeen Suomessa omaksuttiin itäisen suurvallan edut tunnustava ”pragmaattisen moraalittomuuden” linja. Lopulta on hyvin vaikea sanoa, missä kohdin ”tosiasiajn tunnustava” ulkopoliitikka muuttui liialliseksi myötäilyksi. Elimme useita vuosikymmeniä niin, että totalitääriäinen suurvalta oli täysin tunkeutunut maamme sisäpolitiikkaan ja talouteen. Se on jättänyt jälkensä.

Siteeraan Jaan Krossin kirjan Keisarin hullu suomennoksen esipuheetta vuodelta 1982: ”Kross oleskeli Neuvostoliiton itäosissa mm. 1948–50 Komissa ja Krasnojarskissa.” Kaunis ilmaisu vankileirillä olemiselle. Luin pätjän tyttärelleni Siirille, joka syntyi kun Neuvostoliitto mureni, joka on siis tämän maailman kasvatti. ”Sairas maa”, oli hänen kommenttinsa.

En kuitenkaan pidä leimojen lyömistä moraalisen ylemmyyden positioista hedelmällisenä tapana käsitellä suomettumista. Sen sijaan huolellinen ja laadukas historiantutkimus näistä asioista on arvokasta, jotta osaisimme tulevaisuudessa olla itsenäisempiä ja kriittisempiä.

Hyvät kuulijat,

Itsenäisyys ja kriittisyys ovat tarpeen arvioitaessa Suomen roolin tulevaisuutta Afganistanin operaatioissa. Kahdeksan vuoden jälkeen konfliktin loppu ei ole näköpiirissä. Kuluva vuosi on liittouman tähän mennessä verisin. Uhkakuvana on, että alueen epävakaisuus edelleen lisääntyy ja konflikti leviää täysimittaisesti myös Pakistaniin.

Puolustusvoimien entisen komentajan, kenraali Gustav Hägglundin puheenvuoro siitä, että Suomen joukot eivät kuulu Afganistaniin, kertoo sotilaiden epävarmuudesta operaation tulevaisuuden suhteen.

Suomalaisten sotilaiden läsnäolo Afganistanissa lähtee mielestäni kahdesta syystä:

- Turvallisuusuhkien torjunnasta
  - Afganistanin lähtökohdista eli pyrkimyksestä rauhan ja vakauden aikaansaamisesta maahan.
- 1) Suomen on korostettava omassa toiminnassaan Afganistanin jälleenrakentamista, instituutioiden vahvistamista ja kehitysyhteistyötä. Suomen pitäisi lisätä omaa panostaan siviilioperaatioissa.
  - 2) Suomen pitää selkeästi ilmaista tukensa kaikkien osapuolten kanssa käytäville neuvotteluille. On etsittävä tapoja saada halukkaat kapinalliset luopumaan aseista ja palaamaan normaalin elämän piiriin.
  - 3) Suomen on arvioitava tavoitteiden toteutumista ja niiden toteutumisen mahdollisuutta itsenäisesti. On oltava valmiutta myös kritisoida koalition toimintaa, jos se ei näytä edistävän alueen vakautta.

Operaatioon osallistumisen kriteerinä ei pidä käyttää transatlanttisten suhteiden hoitamista vaan Afganistanin kansan etua. Suomen brändin rakentaminen ei ole syy vaarantaa suomalaisten sotilaiden henkeä kaukana kotoa.

Hyvät kuulijat,

Esitän teille tänään yksinkertaisen väitteen: jos EU haluaa säilyttää merkityksensä moninapaisessa maailmassa, Euroopan on oltava vetovoimainen.

Viimeisen 40 vuoden aikana EU15 osuus maailman BKT:sta on tullut alas 36 prosentista (1969) 27 prosenttiin (2009). Aasia on nostanut oman osuutensa 15 prosentista 25 prosenttiin. Itse asiassa hieman yllättäen, Yhdysvallat on onnistunut säilyttämään oman asemansa melko vakaana 26,7 prosenttia (2009).

EU:n taloudellinen, sotilaallinen ja poliittinen painoarvo vähenee.

Se on oikeudenmukaista, jos pidämme myös maailmanpolitiikassa arvossa ihminen ja ääni -periaatetta. Brasilia, Intia ja Kiina ottavat oman paikkansa, kuten myös Turkin ja Etelä-Afrikan kaltaiset alueelliset suurvallat. Eurooppalaisten on helppo tuntea itsensä myös uhatuiksi. Se on vaarallista, sillä pelko on huono neuvonantaja.

Moni eurooppalainen katsoo taakseen ja ajattelee: ennen oli paremmin. Globalisaatio näyttää vievän työpaikat Kiinaan ja kotinurkat täyttyvät muslimisiirtolaisista, koko maanosan sanotaan muuttuvan yhdeksi Eurabiaksi.

Köyhyys ja epätasa-arvo ovat lisääntyneet mantereellamme. Entistä pienempi osa kansantuotteesta päätyy palkkana kansalaisten taskuihin. Nopeakaan talouskasvu ei ole enää vuosiin lisännyt ihmisten onnellisuutta. Taantuvat syrjäseudut ja kaupunkien rapistuva lähiöt ovat jääneet syrjään juhlitusta globalisaatiosta ja eurooppalaisuudesta.

Kaikki tämä on ymmärrettävää, mutta sulkeutuminen johtaa siihen, että meihin petytään, että me emme ole enää kiinnostava kumppani. Sisäänpäin kääntyminen on varmin tapa menettää ne asiat, joita pidämme arvokkaina, joiden vuoksi itse asiassa sulkeutumista ehdotetaan.

Hyvät kuulijat,

MTV ja Emmanuelle ovat tärkeä osa Itä-Euroopan vapautumisen ja muurin murtumisen historiaa. Äskettäin esitetty Viro-dokumentti kuvasi mainiosti, kuinka Etelä-Virosta ihmiset eräänä kesäiltana saapuivat sankoin joukoin Tallinnaan sukulaisten luokse katsomaan Suomen televisiota, kun esitettiin rohkea ranskalainen elokuva Emmanuelle.

MTV, Music Television, oli ainut kansainvälinen tv-kanava, joka näkyi Itä-Berliinissä, kun muuri kaatui. Näillä kahdella anekdootilla on yhteinen sanoma: meidän elämäntapamme oli kiehtovampi. Lopulta kylmän sodan ratkaisi ennemmin MTV kuin tähtien sota.

Baltian ja Keski-Euroopan vapautuminen, Saksojen yhdistyminen ja EU:n laajentuminen ovat olleet menestystarinoina. Vapaus ja hyvinvointi ovat lisääntyneet. Balkanin sota sekä Venäjän ja IVY-maiden huono kehitys muistuttavat siitä toisesta tiestä.

Myös Turkin viime vuosien myönteinen kehitys antaa paljon aihetta toiveikkuudelle. Maa on noussut alueelliseksi suurvallaksi ja parantanut niin sananvapauden kuin demokratian suhteen. Aivan viime aikoina Turkki on tehnyt myönteisiä avauksia niin Armenian kuin kurdikysymyksen suhteen.

Turkki suhteellisen demokraattisena, sekulaarina muslimimaana on tien näyttävä, yhdessä Indonesian kanssa, koko muslimimaailman suhteen. Valitettavasti erityisesti arabimaissa, mutta myös eurooppalaisissa muslimiyhteisöissä on tapahtunut paljon huolestuttavaa kehitystä. Vanhoilliset voimat ovat vahvistuneet. Tämä on johtanut esimerkiksi naisten aseman heikentymiseen ja liberaalien, maallistuneiden, uudistusmielisten muslimien aseman vaikeutumiseen. Olemme nähneet vihan saarnaamista ja väkivaltaa.

EU:n haaste:

1. Euroopassa on valtavasti ihmisiä ja ”yleistä tunnelmaa” siitä, että sulkeutumalla voimme pelastaa hyvinvointivaltion, työpaikat tai yleisemmin ”eurooppalaisen elämäntavan”.
2. Usko demokratiaan ja vapauteen maailmalla horjuu. Venäjän ”ohjattu demokratia” ja Kiinan ”kansandemokraattinen kapitalismi” houkuttavat.
3. Varsin laajasti tunnustettu haaste on EU:n hankaluudet yhteisen tahdon muodostamisessa ja johdonmukaisessa eteenpäin viemisessä. Tästä David Miliband käytti äskettäin hyvän puheenvuoron.

Hyvät kuulijat,

Uskon, että vahva Eurooppa on koko maailman etu. Moninapaisen maailman syntyminen on myönteinen asia. Se on parempi tulevaisuuden kuva kuin G2-maailma – taas.

1. Vahva EU edellyttää, että olemme vetovoimaisia, sillä vetovoimaisuus on pehmeän vallan lähde. Se tarkoittaa, että meihin katsotaan esimerkkiä hakien, eikä tarkoita ainoastaan EU:n suhteellista vaurautta. Tarkoitin myös naisten oikeuksien, perusoikeuksien kunnioituksen ja itsenäisen oikeuslaitoksen tapaisia asioita.

Nämä EU:ssa melko hyvin olevat asiat antavat toivoa kaikille, jotka yrittävät saada muutosta omiin autoritäärisiin, korruptoituneisiin tai mielivaltaisiin hallintoihinsa. Mutta näin on vain, jos pidämme itse huolta meille tärkeistä asioista ja olemme niissä johdonmukaisia. Jos ihmisoikeuskriteereitä asetetaan, ne on syytä muistaa myös kauppapolitiikassa.

Kansainvälisessä politiikassa toimii pariteettiperiaate. Kaksoisstandardeihin syyllistyminen tulee nopeasti vastaan, etenkin jos edistämme ihmisoikeuksien tapaisia asioita.

2. EU:n laajentumista on jatkettava. Se on unionin tehokkain työkalu vakauden edistämisessä lähialueilla. Islanti tulee mukaan toivottavasti nopeasti, samoin Kroatia. Tavoitteena on kaikkien Balkanin maiden jäsenyys.

Erityisen tärkeää on selkeä tuki Turkin EU-täysjäsenyyteen tähtääville neuvotteluille. Turkin EU-jäsenyyteen on vielä matkaa, koska maa ei täytä jäsenyyuskriteereitä. Sen sijaan mitään ylimääräisiä kriteereitä Turkin jäsenyydelle ei saa asettaa.

Toivottavasti tuore neuvoston presidentti Herman Van Rompuy on myös ymmärtänyt asian. Vielä muutama vuosi sitten hän piti Turkin jäsenyyttä mahdottomana, koska hänen mielestään EU on kristillisille arvoille perustuva yhteisö, johon muslimimaalla ei ole asiaa. Vaikka maailmanmenoa on tosiaan joskus vaikea ymmärtää, toivon, että tässä järki ratkaisee.

EU ei voi edistää tärkeinä pitämiämme arvoja, jos jo etukäteen ilmoitamme, että muslimimaa ei kelpaa, täytti se mitä kriteereitä hyvänsä. Lisäksi yksinomaan kristilliseen perinteeseen perustuva tulkinta Euroopan historiasta on väärä.

3. Oikeus liikkua, opiskella ja työskennellä missä tahansa unionin alueella koetaan ylivoimaisesti unionin merkityksellisimmäksi asiaksi. Tätä mieltä oli syyskuun eurobarometrissa 42 prosenttia unionin kansalaisista, 58 prosenttia suomalaisista ja peräti 70 prosenttia virolaisista.

Helsingin Sanomien juttu venäläisnuorten matkustelusta kuvasi tätä mainiosti. Matkustaminen oli tavanomainen osa näiden keskiluokkaisten nuorten elämää. Houkuttelevimpia olivat kohteet, joihin

viisumia ei tarvita. On hyvä, että nämä nuoret liikkuvat, sillä juuri he tulevat muovaamaan maansa tulevaisuutta. Mutta viisumien kanssa taistelu ja matkustamisen epäminen ovat loputtoman pettymyksen aihe lähialueiden nuorille, jotka ovat kiinnostuneita näkemään maailmaa.

Vuoteen 1989 asti toisinajattelijat pakenivat länteen ja heidät otettiin juhlien vastaan. Arviolta 5000 heistä pakeni Berliinin muurin yli, 100–200 kuoli yrittäessään. Muurin kaatumisen jälkeen EU:n ympärille on yritetty rakentaa uusia muureja. Vuoden 1993 jälkeen EU:n rajoilla on dokumentoitu yli 13 000 kuollutta.

Mahdollisuus vapaan liikkumisen alueen laajentamiseen on voimakas lupaus, kun EU:n lähialueilla pyritään saamaan aikaan uudistuksia. Se on myös keino purkaa nationalismia ja vastakkainasetteluja.

Yhdysvallat on ollut hyvä tässä. Heidän rajansa ovat aina olleet auki monille, vaikka tietysti myös Meksikon rajan arki on karu. Silti Yhdysvalloilla on välineet siihen, että ihmiset muuttavat maahan. Heidän elämäntapansa on haluttava ja joillekin se on reaalin mahdollisuus. Yhdysvallat saattaa olla monelle Lähi-idässä Suuri Saatana, mutta Green Card kelpaisi koska tahansa. Tämä on hyvä muistaa, keskellä nykyisen maahanmuuttokeskustelun myrskyjä.

4. Amerikkalainen unelma, ajatus sosiaalisen nousun mahdollisuudesta on Yhdysvaltojen arvokkain brändi. Siihen uskovat amerikkalaiset ja Amerikkaan suuntaavat siirtolaiset. Kyynisessä Euroopassa sellaiseen ei uskota, vaikka sosiaalista liikkuvuutta täällä tapahtuu enemmän kuin Yhdysvalloissa.

Euroopan sosiaalinen malli on edelleen meidän voimamme. Monille Eurooppa on tasa-arvoinen ja hyvä paikka elää. Sosiaaliturva ja terveydenhuollon tapaiset peruspalvelut ovat useimpien saatavilla. Nyt on löydettävä ratkaisut siihen, miten avoimuus ja tasa-arvoisuus yhdistetään ja miten hyvinvointivaltion parhaita puolia rakennetaan myös niihin maihin, joissa ne ovat heikompia.

On paradoksaalista, että hyvinvointivaltion puolustaminen on kääntymässä ”kuin pitää huolta omasta porukastaan” -mentaliteetiksi. Hyvinvointivaltio oli nimenomaan projekti, joka kykeni nostamaan uusia ihmisryhmiä hyvinvoinnin piiriin. Nyt sama tavoite on ulotettava kansallisvaltioiden rajojen yli.

5. EU:n on oltava kärjessä, kun rakennamme kansainvälisiä sopimuksia niin kansainvälisen talouden parempaan säätelyyn kuin globaalin ympäristökriisin voittamiseen. Toivon edelleen, että Kööpenhaminan ilmastokokouksessa pystytään saamaan kasaan myös sitovia päätöksiä pelkän poliittisen julistuksen sijaan. Tähän tarvitaan EU:n johtajuutta.

Finanssikriisin pahin vaihe näyttää olevan ohi, ainakin tältä erää. Se ei saa tarkoittaa, että tässä vaiheessa tahto talouden parempaan säätelyyn katoaa.

Nyt olisi aika saada kokoon riittävän isolla maaryhmällä sopimus lyhytaikaisten pääomaliikkeiden verottamisesta. Tällaisen kansainvälisen veron käyttöönotto on täysin mahdollista.

Lopuksi,

J.K. Paasikivi teki työtä Suomen hyväksi olosuhteissa, joissa pienen valtion liikkumavara oli vähäinen. Paasikivi mietti jatkuvasti, miten päästä ulos tilanteesta, jossa pienet jäivät suurvaltapolitiikan jalkoihin.

Tässä suhteessa maailma on muuttunut, ainakin Suomen kannalta. Euroopan unionin jäsenyys tarkoittaa, että pienellä Suomella on mahdollisuus toimia aktiivisesti kansainvälisessä ympäristössä enemmän kuin koskaan aiemmin. Monessa asiassa isot määräävät edelleen tahdin, mutta monenkeskinen yhteistyö asiakysymyksissä voi tehdä myös pienen maan osaavista ihmisistä merkittäviä vaikuttajia. Suomen ulkopoliittikan ensisijainen määrittäjä ei enää ole kansallinen selviytyminen

Silti se, mikä pitäisi nyt olla kaikkein tärkeintä, on samantapainen huoli kuin Paasikiven murheet pienten valtioiden selviämisestä suurvaltapolitiikan puristuksessa. Ihmiskunnan pitäisi kyetä, melko nopeasti,

seuraavien 40 vuoden aikana ratkaisemaan itse aiheuttamansa ongelmat, jotka uhkaavat paisua hallitsemattomiksi.

Viikkoa ennen Kööpenhaminan ilmastokokousta on syytä palata J.K. Paasikiven Toimintani Moskovassa kirjaan, jossa hän muistelee kesän 1939 tunnelmia kaksi kuukautta ennen toisen maailmansodan syttymistä.

”Mutta Suomessa ei oltu huolissaan. Siellä oli eduskuntavaalit ja käytiin kiivasta vaalitaistelua, jossa ei ehditty ajatella, mistä silloin todella oli kysymys, – Päiväkirjastani 24.6.39: ”Sättivät toisiansa. Riidellään pienistä sisäpoliittisista asioista, – siitä, mikä puolue on enemmän tehnyt maanviljelyksen hyväksi. Vanhoja asioita, hallitusmuototaistelua yms. erityisesti hallituspuolueet jankkaavat. Ja kuitenkin ovat nyt todella suuret kysymykset esillä. Venäjä tahtoo mm. vetää meidän maamme valtapiiriinsä. Moskovassa neuvotellaan meidän elinkysymyksistämme. Suomen koko itsenäinen asema on kysymyksessä. Mutta sitä ei nähtävästi kukaan ajattele. On aivan kuin v. 1453, jolloin turkkilaiset olivat Konstantinopolin edustalla ja kaupungissa riideltiin teologisista opinkappaleista, kunnes turkkilaiset tulivat kaupunkiin ja ajoivat riitelevät tiehensä.”

Kiitos.